

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ (ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ)

18/05/2016

A1. Με ανάλογο τρόπο και οι οικοδόμοι και όλοι οι άλλοι· γιατί χτίζοντας με καλόν τρόπο σπίτια, θα γίνουν καλοί οικοδόμοι, χτίζοντας όμως με κακό τρόπο, θα γίνουν κακοί (οικοδόμοι). Γιατί, αν δεν ήταν έτσι τα πραγματικά, καθόλου δε θα χρειαζόταν ο άνθρωπος που θα δίδασκε (ο διδάσκαλος), αλλά όλοι θα γίνονταν καλοί ή κακοί (από τη γέννησή τους, από τη φύση τους).

Το ίδιο, λοιπόν, συμβαίνει και με τις αρετές· γιατί, κάνοντας όσα συμβαίνουν στις συναλλαγές μας με τους άλλους ανθρώπους, γινόμαστε άλλοι δίκαιοι και άλλοι άδικοι, κάνοντας όμως όσα έχουν μέσα τους το στοιχείο του φόβου και συνηθίζοντας να φοβόμαστε ή να έχουμε θάρρος, (γινόμαστε) άλλοι ανδρείοι άλλοι δειλοί. Το ίδιο όμως συμβαίνει και με όσα έχουν σχέση με τις επιθυμίες και την οργή (μας)· δηλαδή, άλλοι γίνονται σώφρονες και πράοι, ενώ άλλοι ακόλαστοι (ανήθικοι) και οργίλοι (οξύθυμοι), οι πρώτοι (άλλοι, οι μεν) με το να συμπεριφέρονται σ' αυτά με αυτόν τον συγκεκριμένο τρόπο και οι άλλοι (οι δε) με τον άλλο (τον αντίθετο) τρόπο. Και με ένα λόγο, λοιπόν, τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας διαμορφώνονται από όμοιες ενέργειες (από την επανάληψη όμοιων ενεργειών). Γι' αυτό πρέπει να προσδίδουμε μια ορισμένη ποιότητα στις ενέργειές μας· γιατί, σύμφωνα με τις διαφορές αυτών (των ενεργειών), ακολουθούν (διαμορφώνονται) και τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας.

B1.

φαύλης: το επίθετο φαῦλος έχει στο κείμενο σημασία διαφορετική από την κανονική. Κανονικά σημαίνει «ασήμαντος», «κακός», «ευτελής». Όμως ο Αριστοτέλης εννοεί με αυτή τη φράση όχι το κακό πολίτευμα, αλλά το λιγότερο καλό. Δηλαδή κατά τον Αριστοτέλη δεν υπάρχουν κακά πολιτεύματα, υπάρχουν καλά και λιγότερο καλά. Αυτό μάλιστα εξαρτάται από το αν θα πετύχει στις προσπάθειές του ο νομοθέτης. Ο βαθμός επιτυχίας του στον εθισμό των πολιτών είναι το κριτήριο για τη διάκριση της πολιτείας σε *ἀγαθήν και φαύλην*. Εντύπωση προκαλεί και η σειρά των λέξεων. Η κανονική σειρά θα ήταν: «διαφέρει τούτω πολιτεία ἀγαθή πολιτείας φαύλης». Πρόκειται για στοιχείο προφορικότητας του λόγου, καθώς τα κείμενα αυτά του Αριστοτέλη, είναι οι προσωπικές του σημειώσεις που τον βοηθούσαν στη διδασκαλία του.

Βλέπε και σχολικό βιβλίο σελ. 146-147 το σχόλιο: **πολιτεία πολιτείας ἀγαθή φαύλης**

καί γίνεται ... καί φθείρεται: ο Αριστοτέλης συνεχίζει να αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίον κατατακτιέται η ηθική αρετή. Συνεχίζει να λέει ότι για την κατάκτησή της προηγείται η πράξη (εθισμός, επανάληψη, εξάσκηση). Στα πλαίσια λοιπόν αυτά αναφέρει ότι «κάθε αρετή γίνεται και φθείρεται» για τις ίδιες αιτίες και με τα ίδια μέσα. Αν οι άνθρωποι συνηθίζουν να επαναλαμβάνουν καλές πράξεις, θα γεννήσουν τις αρετές και θα γίνουν αγαθοί, αν όμως συνηθίζουν να επαναλαμβάνουν κακές πράξεις, θα φθείρουν την αρετή και θα γεννήσουν τις αντίστοιχες κακίες. Άρα η ποιότητα των πράξεων θα κρίνει τη γέννηση ή τη φθορά της αρετής.

Τα ρήματα γίνεται και φθείρεται μας παραπέμπουν στο ζεύγος λέξεων *γένεσις* και *φθορά* που απασχόλησαν πολύ τη φιλοσοφική του σκέψη. Μάλιστα, υπάρχει και ένα έργο του Αριστοτέλη με τίτλο «Περί γεννέσεως και φθοράς».

Βλέπε και σχολικό βιβλίο σελ. 147 το σχόλιο: **γίνεται... φθείρεται...**

αί ἔξις: η λέξη ἔξις προέρχεται από το ρήμα ἔχω. Η αρχική σημασία της λέξης ἔξις στα αρχαία ελληνικά είναι το να έχει κανείς συνέχεια κάτι που το έχει αποκτήσει. Η ἔξις όμως δεν είναι μόνο ενέργεια, είναι και αυτό που την ακολουθεί: η μόνιμη κατάσταση, η ιδιότητα που προκύπτει από συνήθεια ή από άσκηση και με αυτήν την σημασία τη χρησιμοποιεί ο Αριστοτέλης, δίνοντάς της ηθικό περιεχόμενο (ἔξεις: τα μόνιμα ηθικά γνωρίσματα, τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας, καλά ή κακά που αποκτούμε μέσα από την επανάληψη των όμοιων ενεργειών). Πάντως δεν αρκεί μόνο η επανάληψη όμοιων ενεργειών, αλλά και η ποιότητα των ενεργειών αυτών. Οι ενέργειες οδηγούν στις ἔξεις και αντιστρόφως οι ἔξεις γίνονται και αυτές πηγή αντίστοιχων ενεργειών.

Βλέπε και σχολικό βιβλίο σελ. 149 το σχόλιο: **ἐκ τῶν ὁμοίων ενεργειῶν αἱ ἔξεις γίνονται.**

Β2.α) Όπως με τις τέχνες, έτσι και με τις αρετές, βλέπουμε ότι η απόκτηση ή μη απόκτησή τους είναι αποτέλεσμα των ιδίων ενεργειών. Δηλαδή, και στις δύο περιπτώσεις απαιτείται η συναναστροφή με τους άλλους ανθρώπους. Ο τρόπος με τον οποίο ο άνθρωπος θα αναπτύξει αυτές τις σχέσεις θα τον κατατάξει στους δίκαιους ή τους άδικους. Δηλαδή, ό,τι συμβαίνει με τις τέχνες, το ίδιο συμβαίνει και με τις αρετές. Όπως, δηλαδή, εξασκούμενος κάποιος με το σωστό ή με το λάθος τρόπο σε κάποια τέχνη, γίνεται καλός ή κακός τεχνίτης, έτσι και ενεργώντας με το σωστό ή το λανθασμένο τρόπο σε δραστηριότητες της καθημερινής του ζωής, ο άνθρωπος αποκτά ένα καλό ή κακό στοιχείο στο χαρακτήρα του. Άρα είναι αναλογικός ο συλλογισμός.

β) Σε αυτό το απόσπασμα τονίζεται ότι η απόκτηση ή όχι των ηθικών αρετών κρίνεται από την καθημερινή συμπεριφορά, την καθημερινή στάση και συμπεριφορά του ανθρώπου. Ο Αριστοτέλης προβαίνει στην παρουσίαση τριών παραδειγμάτων για να δείξει ότι, όπως και στις τέχνες, έτσι και στις αρετές η απόκτησή τους γίνεται με τον εθισμό και η ποιότητά τους εξαρτάται από την ποιότητα του εθισμού που προηγήθηκε. Τα παραδείγματα αναφέρονται σε αρετές που συνδέονται με τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι 1. συναλλάσσονται μεταξύ τους (κοινωνικές σχέσεις), 2. αντιμετωπίζουν τις δύσκολες καταστάσεις της ζωής τους και 3. διαχειρίζονται τις επιθυμίες τους. Επίσης, παρατηρούμε ότι ο φιλόσοφος διακρίνει δύο αντίθετους τρόπους συμπεριφοράς: ο ένας οδηγεί στην κατάκτηση των ηθικών αρετών, ενώ ο άλλος όχι.

Ειδικότερα, το πρώτο παράδειγμα «πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δὲ ἄδικοι» αναφέρεται στις κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων. Ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι μαθαίνουν να συναλλάσσονται, αυτός καθορίζει και την ποιότητα του χαρακτήρα τους ως προς αυτό. Αν μαθαίνουν να είναι δίκαιοι στις συναλλαγές τους, γίνονται δίκαιοι, αν όχι, άδικοι.

Με το δεύτερο παράδειγμα «πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ ἐθιζόμενοι φοβεῖσθαι ἢ θαρρεῖν οἱ μὲν ἀνδρείοι οἱ δὲ δειλοὶ» ο Αριστοτέλης δείχνει ὅτι ὁ τρόπος με τὸν ὁποῖο οἱ ἄνθρωποι μαθαίνουν νὰ ἀντιμετωπίζουν τὶς δύσκολες καὶ ἀντίξοες καταστάσεις στη ζωὴ τους, διαμορφώνει τὴ στάση καὶ τὴ συμπεριφορὰ τους. Ἐτσι ἀν μαθαίνουν νὰ ἀντιμετωπίζουν ψύχραιμα καὶ με σθένος τὶς δυσκολίες χωρὶς νὰ ἀγνοοῦν τοὺς κινδύνους, γίνονται ἀνδρείοι, ἀν ὄχι, δειλοί.

Τέλος, τὸ τρίτο παράδειγμα παραπέμπει στις ἐπιθυμίες καὶ στα ἀνθρώπινα πάθη. «Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς· οἱ μὲν γὰρ σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται, οἱ δ' ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι, οἱ μὲν ἐκ τοῦ οὕτως ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι, οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὕτως.» Με αὐτὸ ὁ Αριστοτέλης ἐξηγεῖ ὅτι ὁ τρόπος με τὸν ὁποῖο ἀντιμετωπίζουν οἱ ἄνθρωποι τὸν ἴδιο τὸν εαυτὸ τους καὶ μάλιστα τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὶς ὀρμές τους, καθορίζει τὸν χαρακτήρα τους. Ἀν μαθαίνουν νὰ τιθασεύουν καὶ νὰ ἐκλογικεύουν τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὶς ὀρμές τους, γίνονται συνετοί καὶ πρᾶοι, ἀν ὄχι, ἀσύδοτοι καὶ οξύθυμοι. Συνεπῶς, ὁ τρόπος με τὸν ὁποῖο οἱ ἄνθρωποι διαχειρίζονται τὰ τρία αὐτὰ πεδία ἐκδήλωσης τῆς συμπεριφορὰς τους εἶναι καθοριστικός γιὰ τὴν ἠθικὴ ποιότητά τους.

Ἐτσι δημιουργοῦνται τέσσερα ἀντιθετικὰ ζεύγη. Ἀνάλογα δηλαδὴ με τὴ συμπεριφορὰ μας στην καθημερινὴ ζωὴ γινόμαστε: α) στις σχέσεις μας με τοὺς ἄλλους δίκαιοι ἢ ἀδικοι, β) στα πράγματα που προξενοῦν φόβο ἀνδρείοι ἢ δειλοί, γ) στις ἐπιθυμίες σώφρονες ἢ ἀκόλαστοι, δ) σε αὐτὰ που προξενοῦν ὀργὴ πρᾶοι ἢ ὀργίλοι.

B3. Σχολικὸ βιβλίο σελ. 128: «Ἐνας λόγιος τὸν ὁποῖο εἶχε τὴν τύχη...ψυχοσύνθεση τοῦ Πλάτωνα)»

B4.

γηγενής: γινόμενον

ἔσθλος: ἔστιν

μισαλλοδοξία: συναλλάγμασι

δέος: δειλοί

στρεβλός: ἀναστρέφεσθαι

ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:

ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΚΟΒΑΛΑ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ

ΚΟΚΑΝΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ(ΑΔΙΔΑΚΤΟ)

18/05/2016

Γ1. Μου δίνεις την εντύπωση, είπα εγώ, ότι αναφέρεις ικανοποιητική απόδειξη, ότι δηλαδή δεν είναι αυτή η τέχνη των ρητόρων, την οποία, αν αποκτούσε κάποιος, θα μπορούσε να είναι ευτυχισμένος. Και όμως εγώ θεωρούσα ότι κάπου εδώ θα εντοπιζόταν η επιστήμη, που βέβαια από παλιά επιζητούμε. Και πράγματι και οι ίδιοι οι ρήτορες, όταν συναναστρέφομαι με αυτούς, μου φαίνονται ότι είναι πολύ σοφοί άντρες, Κλεινία, και η ίδια η τέχνη τους είναι θεϊκή και ανώτερη. Κι όμως δεν είναι καθόλου παράξενο· γιατί αποτελεί μέρος της τέχνης των μάγων και (είναι) λίγο κατώτερη από εκείνη. Γιατί αφενός (η τέχνη) των μάγων είναι γήτεμα και των φιδιών και των αραχνών και των σκορπιών και των άλλων ζώων και ασθενειών, αφετέρου (η τέχνη των λογοποιών) τυχαίνει να γοητεύει και να παρηγορεί και τους δικαστές και τα μέλη της εκκλησίας του δήμου και τα υπόλοιπα πλήθη.

Γ2. φάτε
έκτῶ
τινῶν
εὐδαμον
ώθη
πεφάνθω
παλαίτερον
κήλησι
τύχοιεν
ἔσομέναις

Γ3.α. μοι: δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου στο «δοκεῖς»
εὐδαίμων: κατηγορούμενο στο « τις» μέσω του συνδετικού ρήματος «ἄν εἶη»
ἦν: αντικείμενο στο «ζητοῦμεν»
ἐκείνης: γενική συγκριτική στο «ὑποδεεστέρα»
οὐσα: κατηγορηματική μετοχή, γιατί εξαρτάται από το ρήμα « τυγχάνει» και αναφέρεται στο υποκείμενο «ἡ δέ»

Γ3.β. κτησάμενος: επιρρηματική υποθετική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος «τις» και λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της προϋπόθεσης στο ρήμα «ἄν εἶη».

Λανθάνει υποθετικός λόγος:

Υπόθεση Απόδοση
εί κτήσαιοτο → άν ειη
εί ευκτική → δυνητική ευκτική
Δηλώνει την απλή σκέψη του λέγοντος.

ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ:

ΒΑΒΟΥΡΑ ΜΑΡΙΑ
ΓΙΑΝΝΗΛΕΡ ΚΑΤΕΡΙΝΑ
ΔΙΑΚΟΣΑΒΒΑ ΕΙΡΗΝΗ
ΝΤΟΥΛΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ